

# VIVIM UN MOMENT PROPICI

FRANÇOIS HOUTART

entrevistat per Sergio Ferrari

*Sense fer-se il·lusions ni magnificar-ho, Houtart assenyala que alguna cosa està canviant i és un «moment propici que s'ha de saber aprofitar. El suposat «triomf» neoliberal i el «final de la història» aclaparadorament acceptats pel «pensament únic» comencen a fer aigua. És un moment, doncs, d'inflexió. I apunta una tàctica: aprofitar aquella esquerda per lluitar per la «deslegitimació» (tasca de consciència) del sistema, i per crear «convergència» (πglobalització) en la societat civil...*

*En els últims cinc o sis anys s'ha produït una veritable explosió de moviments socials, xarxes, fòrums, tant al Nord com al Sud. Quina valoració en fa?*

És un fenomen important que motiva una nova dinàmica d'acció i reflexió. Mobilitza gent que s'havia desmobilitzat en l'última etapa i n'incorpora d'altres que mai no s'havien mobilitzat.

Alguns d'aquests moviments tenen arrels en iniciatives que ja existien abans, d'altres són nous. Penso, per exemple en ATTAC (Associació a favor de la Taxa Tobin a les transaccions financeres a favor dels ciutadans i les ciutadanes) o el Fòrum Mundial d'Alternatives. Percebo, sobretot, que vivim un moment que si l'aprofitem bé pot ser portador d'esperança.

*Però quin senyal, quin missatge, aporten aquests nous actors en aquesta escena planetària tan marcada per la rendibilitat i l'individualisme a ultrança?*

Em vénen a la ment tres punts. En primer lloc, constatar que va impactar molt el que va passar a Seattle (desembre 1999). Les grans institucions del món capitalista han de considerar aquest fet. Abans tenien molta força per recuperar o fins i tot ignorar el moviment social. Ara –i es nota fins i tot en els mitjans de premsa– aquestes institucions, «triomfants» des de la caiguda del Mur de Berlín, comencen a haver de justificar-se. I noten que són vigilades pels nous moviments.

Això és molt important.

En segon lloc, percebre que la iniciativa per deslegitimar l'actual projecte d'organització mundial de l'economia va guanyant força. És fonamental. Encara que no n'hi ha prou per canviar-ho tot, és una etapa essencial. Valgui com a paràmetre el que va passar durant la guerra de Vietnam: si bé és cert que la seva fi va ser essencialment per la lluita del poble vietnamita, va tenir un impacte clau en el desenllaç de la deslegitimació de la guerra en la mateixa societat nord-americana. Avui també estem en un moment històric en què hem de promoure amb arguments sòlids –i no només amb sentiments– la deslegitimació del sistema capitalista que sempre es va presentar com el més eficient de la història.

*Aquests nous actors poden realment canviar la lògica actual dominant?*

No hem de ser ingenus. Potser s'aconseguirà canviar el discurs de la Banca Mundial, del Fons Monetari Internacional, eventualment de l'Organització Mundial del Comerç o de la Comunitat Europea. Són instàncies, poders, prou intel·ligents i estructurats com per adaptar el discurs. Fins i tot ho són per proposar un diàleg amb les noves forces «contracorrent» que es manifesten amb més ímpetu.

Però és una proposta en la qual no hem de caure. Perquè si aquest nou moviment ciutadà a nivell mundial cau a la trampa del diàleg, aquesta actitud implica un primer

pas cap a la seva autodestrucció. No es tracta de diàleg, sinó de confrontació. No significa, necessàriament, amb violència als carrers... Però sí, una confrontació que permeti establir una altra relació mundial de forces.

*LLavors, no-diàleg i deslegitimació amb argument sòlids?*

Així és. El que es percep amb aquestes reaccions contestatàries que es donen al Nord, al Sud i a l'Est és que es comença a dubtar de l'eficàcia econòmica del sistema. I torno a insistir en el que deia abans: el valor de la deslegitimació, que si bé comporta una actitud ètica i moral, ha de ser tanmateix abans que res, econòmica.

Un punt clau: si es defineix l'economia com l'activitat humana que permet construir les bases materials que assegurin la vida física i cultural de la humanitat, podem afirmar, sense por d'equivocar-nos, que el sistema capitalista és el més contradictori amb aquesta definició. I el més ineficàç de tota la història de la humanitat, en un planeta on les dues terceres parts dels seus habitants passen gana o viuen en la misèria.

Aquesta deslegitimació exigeix arguments ben estructurats. No és fàcil enfrontar el sistema capitalista i la seva cultura de consum. S'ha de mostrar al món sencer com aquest sistema permet la producció de béns que, més que satisfer les necessitats bàsiques de tots, estan pensats per donar resposta als desigs d'una part ínfima del planeta.

No és fàcil enfrontar-se a un sistema que expressa continuament el seu complex de superioritat i que té tota una estructuració sòlida per mostrar al món que no hi ha altres alternatives i que això queda provat, segons ell, amb la derrota del socialisme real europeu. I, per tant, que és l'únic sistema possible...

*Ha parlat de tres nivells d'anàlisi... ens en falta un.*

En efecte. La tercera constatació, que constitueix un aspecte nou, és la convergència d'aquests moviments tan diferents els uns dels altres. A partir de la caiguda del socialisme real a l'est d'Europa hem après que avui no es tracta de construir un partit únic d'avantguarda, que tindria la tasca única i exclusiva de dirigir el moviment revolucionari. No! Constatem que hi ha forces molt nombroses, l'existència de les quals depèn de l'evolució mateixa del sistema.

Noves expressions de resistència, des dels moviments indígenes, fins als de dones, passant per Chiapas, pels grups ecològics o la contestació dels *dalit*, els oprimits, a Índia... I centenars d'altres manifestacions contestatàries que s'escapen de formes i continguts «tradicionals».

*Segons la seva interpretació, llavors, aquestes noves formes organitzatives expressen la inviabilitat del sistema?*

Evidentment. Però és necessari introduir dos elements addicionals. En primer lloc, que les convergències són imprescindibles. I segon, que no totes aquestes noves formes de resistències són realment antisistema. No totes són conscients que han de lluitar contra un sistema econòmic fonamental.

*Deia abans que no n'hi ha prou amb els discursos per al canvi... Però llavors, en la seva anàlisi, hi ha una possibilitat real de canvi?*

Sí. A condició que es construeixi una convergència conscient del caràcter antisistema que s'ha de

promoure. Implica la construcció d'una nova consciència i la definició d'una nova estratègia. Seattle és interessant perquè s'hi van aplegar moviments i organitzacions que fins aquell moment es miraven amb recels.

*Convergir amb alguns acords programàtics mínims?*

Exactament. I és la principal debilitat del moment. Hi ha nombroses resistències que convergeixen. Però també, continua existint una diversitat enorme. És fonamental acumular forces i un mínim de programa de consens. No solament sobre el que s'ha que deslegitimar, sinó també sobre el que hem de construir.

Aquí sorgeix tot el tema de la formulació d'alternatives i la construcció de forces capaces de tirar-les endavant. Hem de reflexionar sobre la convergència d'aquests moviments i sobre un projecte polític. I és clar que els punts de vista poden ser molt diferents.

D'altra banda, és important, mirar en perspectiva de futur. Distingeix dos grans línies de pensament: la neocapitalista (neokeynesianisme) i la postcapitalista. La primera intenta millorar i humanitzar el sistema. S'hi ubiquen, per exemple, la socialdemocràcia, la democràcia cristiana, la «tercera via». L'altra, que s'oposa frontalment al sistema i proposa de canviar-lo, sabent que aquest canvi pot portar segles. Cal recordar que el capitalisme va trigar quatre segles a construir la seva base material que li permetés de reproduir-se.

D'altra banda, no és fàcil distingir sempre les fronteres d'aquestes formes de pensament. Per exemple: respecte a la Taxa Tobin, tots dos poden estar-hi d'acord, encara amb filosofies molt oposades. Uns per millorar el sistema. D'altres, entenent que són passos per a un canvi de fons que, insisteixo, pot ser llarg. □

## EL «TRIOMF» DEL SISTEMA

La diferència d'ingressos entre la cinquena part de la població mundial que viu als països més rics i la cinquena part que viu als països més pobres era superior a la relació de 30 a 1 el 1960, el 1990 era superior a la relació de 60 a 1 ... però el 1997, quan ja el capitalisme «ha triomfat» i ha quedat sense enemic, la relació ha passat a ésser de 74 a 1.

Entre països, la distància entre el país més ric i el més pobre era de 3 a 1 el 1820; d'11 a 1 el 1913; de 35 a 1 el 1950; de 44 a 1 el 1973; de 72 a 1 el 1992.

A final dels 90 la cinquena part de la població mundial dels països més rics tenia:

- el 86% del PIB mundial (el més pobre només tenia l'1%);
- el 82% dels mercats mundials (davant l'1%);
- el 68% de la inversió estrangera directa (davant l'1%);
- el 74% de les línies telefòniques mundials (davant l'1'5%).

Les 200 persones més riques del món van duplicar amb escreix el seu actiu net en els quatre anys anteriors a 1998, a més d'un bilió de dòlars; el seu actiu és superior a l'ingrés combinat del 41% de la població mundial.

Els actius dels tres principals multimilionaris són superiors al PNB combinat de tots els (43) «països menys avançats» i els seus 600 milions d'habitants.

Una contribució anual de l'1% de la riquesa de les 200 persones més riques del món podria donar accés universal a l'educació primària per a tots (7 o 8 mil milions de dòlars).

*Dades de l'Informe sobre Desenvolupament Humà del PNUD de 1999.*